
Musikfestivaler och droger

Rapport 4, 2004

Författare: Thomas Bossius och Fabian Sjö

Mobilisering mot narkotika

Besöksadress: Vasagatan 8-10

Postadress: 103 33 Stockholm

Tfn: 08-405 10 00 Fax: 08-411 24 67

registrator@social.ministry.se

www.mobilisera.nu

Förord

Den här rapporten, där Thomas Bossius är huvudförfattare och Fabian Sjö medförfattare, utgör en del av ett projekt vi kallar 'Att droga ibland'. Projektet utförs av SoRAD (Socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning), Stockholms Universitet, under ledning av docent Philip Lalander på uppdrag av Mobilisering mot narkotika. Meningen med projektet är att vinna kunskaper om hur unga människor i olika sociala och kulturella miljöer ser på droger. Bakgrunden är att vi lever i en global värld där staten, i form av t.ex. skola och andra myndigheter, konkurrerar med andra mediala aktörer, såsom musikartister och filmer, när det gäller att påverka unga människors syn på droger. 1990-talet och början av 2000-talet kännetecknas också av en ökad global rörlighet där ungdomar reser till andra länder och lär sig andra sätt att se på droger än det specifikt svenska.

1990-talet har i jämförelse med 1980-talet inneburit en kraftig ökning av andelen unga människor som prövat narkotika, inte bara i Sverige utan i de flesta EU-länder. Ökningen bör därför inte förstås som ett specifikt svenskt problem utan som en konsekvens av en global trend. Projektet har inriktat sig på fyra grupperingar unga människor i olika sociala och kulturella miljöer där globala influenser gör sig gällande:

- Latinamerikaner i en svensk lågstatusförort.
- Globala resenärer, dvs. de som går under benämningen backpackers.
- Musikfestivalbesökare på Hultsfreds- och Roskildefestivalen.
- Människor som besöker 'klubbar' i storstäderna Göteborg och Stockholm.

Forskarna har intervjuat närmare 100 unga människor intervjuats om deras syn på livet, droger, populärkultur och framtid. Det är detta intervjumaterial som ligger till grund för fyra rapporter som presenterats under våren 2004. De olika rapporterna kommer under hösten att föras samman och analyseras tillsammans i form av en sammanhängande antologi.

Med hjälp av den kunskap rapporterna ger hoppas vi kunna nyansera bilden av såväl narkotikaanvändaren som vägen in i missbruk. Vi ser det också som mycket viktigt att preventiva åtgärder och behandling görs utifrån en förståelse av unga människors faktiska levnadsvillkor och inte utifrån dogmatiska principer.

Vi vill varmt tacka alla de unga människor som utifrån sina egna drogerfarenheter låtit oss få lyssna på deras berättelser. Vi vill även rikta ett stort tack till de unga människor som fungerat som forskningsassistenter.

Björn Fries
Narkotikapolitisk
samordnare

Philip Lalander
Projektledare
SoRAD,
Stockholms universitet

Folk dras till en festival för att man vill supa och vara odräglig... vill man inte dricka så tror jag inte en festival är så himla kul... Här dricker man ju mer... man dricker ju nästan varje dag... det är mest bara att det är kul att festa, och när man är på ett ställe där alla festar så kan man lika bra passa på att utnyttja det också. (kvinna 25 år, Hultsfredsfestivalen 2003)

Det är väl inte många som inte tar in alkohol eller droger här. Men det har väl också lite med... ja, det är ju fest liksom... de flesta dricker ju eller tar droger när det är fest, det är väl inte så konstigt egentligen. (man 21 år, Roskildefestivalen 2003)

INNEHÅLL

DEL I: INLEDNING OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	7
Hur vi gick tillväga.....	8
Våra informanter	9
DEL II: MUSIKFESTIVALEN – EN KORT HISTORIK	10
DEL III: MUSIKFESTIVALER OCH DROGER	13
Några grundläggande kvantitativa resultat.....	13
Synen på olika droger	14
Synen på den svenska narkotikalagstiftningen	16
Synen på den information som ges från skola och samhälle	17
Framtidstro och syn på livet	17
Könsskillnader	19
Drogpolicyn i Hultsfred och Roskilde	22
DEL IV: TEORETISKA TOLKNINGAR	25
Om ungdomstiden som ett gränstillstånd	25
En protest mot den västerländska livsstilen	28
DEL V: SAMMANFATTNING	30
LITTERATUR.....	32

DEL I: INLEDNING OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

De stora festivaler som under andra halvan av 1900-talet vuxit fram kring rock och annan populärmusik har, alltsedan det sena sextiotalets hippiefestivaler och hela vägen fram till våra dagars nordiska festivaler, alltid omgivits av en rad mer eller mindre sanna berättelser om dagar fyllda av fest, mystik, fantastisk musik och sist men inte minst en ständig tillgång till alkohol och droger. Varje år vallfärdar tiotusentals unga svenskar av båda könen till platser som Roskilde och Hultsfred för att under en knapp veckas tid få ta del av det mytomspunna festivallivet. Men vad är det då som är så lockande med en festival? Är det bara musiken som drar, eller finns det någonting mer hos festivalerna som gör att så många unga söker sig till dem år efter år?

I ett samhälle som det nutida svenska, där få eller inga självklart utstakade livsvägar står att finna, innebär ungdomstiden för de allra flesta en tid av experimenterande där vi prövar oss fram bland olika identiteter och olika sätt att leva. Mycket av detta prövande kan ske på hemmaplan, medan annat effektivast prövas inom ramen för mera tillfälliga kulturella frizoner. För många ungdomar i västvärlden har just de stora årliga musikfestivalerna kommit att bli till några av de kanske viktigaste och mest lättillgängliga av dessa frizoner. På en musikfestival kan man tillfälligt och under relativt stor säkerhet lämna vardagen och sätta sig utanför det etablerade vuxensamhällets regler och normer.

Som de båda inledande citaten visar på, är festandet en väldigt viktig del av festivallivet, kanske till och med viktigare än det enorma artistutbud som festivalarrangörerna lockar med. Och festandet i det här fallet är för de allra flesta synonymt med att använda framförallt alkohol i stora mängder, men även andra typer av rusmedel är vanliga. ”Folk dras till en festival för att man vill supa och vara odräglig”, säger den 25-åriga kvinnan där hon sitter på marken utanför sitt tält i Hultsfred, och utanför ett annat tält, i Roskilde, säger den 21-åriga mannen med ett självklarhetens tonfall att ”de flesta dricker ju eller tar droger när det är fest, det är väl inte så konstigt?”

Den ständiga närvaron av alkohol och droger till trots, möter man på festivalerna ytterst få som använder droger regelbundet i sin vardag. Det stora flertalet av besökarna utgörs istället av unga människor som lever mer eller mindre ordinära och ordnade sociala liv, med arbete eller studier som huvudsyssla, och drogerna som ett endast tillfälligt inslag.

Syftet med vår studie var att få veta mer om den här gruppen av droganvändare. Vilka är

de och hur tänker de på droger och alkohol? Vilka funktioner fyller festivalerna i deras liv? Vad har de för syn på den svenska narkotikalagstiftningen? Vad anser de om den droginformation som ges av det svenska samhället? Var, när, hur och varför började de själva testa droger? Hur ser deras drogbruk ut? Vad har de för syn på sig själva i detta hänseende, och hur ser de på sig själva och sin egen framtid i ett vidare perspektiv?

Hur vi gick tillväga

För att få svar på våra frågor valde vi att besöka Hultsfreds- och Roskildefestivalerna 2003, och samtliga intervjuer i undersökningen är gjorda på plats på de båda festivalerna. Att vi valde just Hultsfred och Roskilde berodde framförallt på att dessa är två av de största festivalerna i Norden, dessutom är de musikaliskt sett mera allmänna och breda än många andra. Eftersom musiken inte har någon speciell inriktning är även besökarna av blandad karaktär. Några av dem har uppenbara kopplingar till identifierbara delkulturer som punk, hårdrock, syntmusik och indiepop, men de flesta av dem beskrivs bäst som "vanliga" ungdomar. I Jens Trondmans kvantitativa undersökning *Ska du till Hultsfred?* (2003) uppgav 61 procent av de tillfrågade Hultsfredsbesökarna att de absolut *inte* tillhörde någon subkultur, och endast 9 procent att de tillhörde en dylik (Trondman 2003: 16). Vårt urval i studien bestod av besökarna på de båda festivalerna. Vi intervjuade såväl punkare och hårdrockare som de besökare som inte bar några identifierbara subkulturella attribut. Vår strävan var att fånga upp hela spektrat av besökare på ett så representativt sätt som möjligt.

Festivalområdena är i båda fallen stora och vidsträckta, även om Hultsfredsområdet är en miniatyr i jämförelse med Roskilde. Besökarna tillbringar mycket tid med att sitta ensamma, i par eller i större sällskap och prata, lyssna på musik, dricka alkohol och ibland även röka cannabis. Vi sökte upp och intervjuade våra informanter just där de för tillfället satt, såväl inne på själva festivalområdena som på de omgivande campingområdena.

En stor fördel med att intervjua dem på plats på festivalerna var att vi träffade dem mitt i det tillfälliga rum, där de trätt ut ur sitt vardagsbeteende och i gemenskap med många andra använde eller kom i kontakt med droger. Många av dem vi intervjuade hade rökt cannabis dagen före, samma dag, planerade att röka framåt kvällen, eller satt som bäst och rökte då vi intervjuade dem. Detta såg vi som en stor metodisk poäng. Genom att träffa dem just vid det tillfälle där de - kanske enda gången på året - använde andra rusmedel än alkohol, kunde vi fånga deras tankar just där, just då, inte vad de tyckte och tänkte om droganvändandet ett halvår efteråt, utan just i det spelrum där drogen var en del av deras liv.

Totalt intervjuade vi 148 personer, varav 93 var män och 55 var kvinnor. Medelåldern var tämligen jämn mellan könen, 21 år för männens del och 19 för kvinnorna. 124 av intervjuerna (74 med män och 50 med kvinnor) bestod av kortare sessioner, omkring 15-20 minuter långa, där vi ställde 10 frågor utifrån ett formulär. Fem av frågorna i detta formulär var mer allmänna. Vi frågade om ålder, sysselsättning, om de brukade åka på festivaler och vilken musik de föredrog. Övriga fem frågor inriktade sig på droger. Vi frågade om de tyckte det var rätt att det var förbjudet att använda droger och varför de tyckte som de tyckte. Vidare frågade vi om de kommit i kontakt med droger på festivalen,

om de själva använt droger och slutligen, beroende på svaret, varför de använt eller inte använt droger.

De återstående 24 intervjuerna (19 med män och 5 med kvinnor) bestod av längre, mellan 45 minuter och 2 timmar långa, djuplodande intervjuer, huvudsakligen med informanter som hade drogerfarenhet. I dessa längre intervjuer koncentrerade vi oss i hög grad på frågor om deras drogbruk, deras syn på olika droger och deras syn på den svenska narkotikalagstiftningen, men vi lade även stor vikt vid frågor som hade att göra med deras syn på sig själva och sin egen framtid. Urvalet till dessa längre intervjuer styrdes i hög grad av i vilken mån informanterna ville och ansåg sig ha tid att prata med oss.

Vår undersökning riktade sig mot unga svenskar i åldrarna 15-30 år. På Hultsfredsfestivalen var nationaliteten inget problem, de allra flesta var svenskar, men på Roskildefestivalen fick vår första fråga då vi närmade oss någon bli: Ursäkta mig, är du/ni möjligtvis från Sverige? Det var en fråga som det tog emot lite att ställa, men faktum är att den ofta ledde till en första öppning in i samtalet. Vad gällde åldrarna var det inga problem, besökarna höll sig väl inom åldersspannet. Medelåldern för samtliga intervjuade var 20 år.

Till hjälp vid intervjuandet under festivalerna hade vi ett antal medarbetare vilka inte hade någon egentlig forskningserfarenhet. Vad de istället hade var en egen erfarenhet av festivaler och en ålder som låg i linje med den gängse festivalbesökarens. Tanken med dessa medarbetare var att de skulle smälta bättre in i festivalmiljön och lättare kunna få intervjuer. En tanke som visade sig stämma väl och ge god utdelning.¹

Våra informanter

Vilka var då våra informanter? Vad har de för social bakgrund, och vad sysslar de med till vardags? Eftersom medelåldern var såpass låg som den var, var det få av de intervjuade som hade etablerat sig på arbetsmarknaden. Många av dem gick på gymnasiet, eller hade just slutat. Den sociala bakgrunden bland de intervjuade var blandad. Många uppgav sig komma från arbetarklass, men endast få av dem hade några typiska arbetarklassyrken. Sammanlagt jobbade 21 av männen och 2 av kvinnorna inom typiska arbetarsektorer som industriarbetare, snickare eller lagerarbetare. 21 av kvinnorna och 13 av männen gick på gymnasiet. 11 av kvinnorna och 25 av männen studerade på universitet och högskola. 27 av männen och 7 av kvinnorna jobbade med service, vård eller undervisning. 14 av kvinnorna respektive 7 av männen var arbetslösa.

¹ Ett stort tack riktar vi därför till Johan Aronsson, Emilie Lalander och Nadja Mattisson, för deras arbetsinsats i Hultsfred och Roskilde, vilken bidrog med en stor mängd värdefullt material till vår undersökning. I Hultsfred var även Hanako Sato, som är etnolog och anställd av SoRAD, samt Rafael Fernando Chavez och Nelson Carmona Santis med och intervjuade. Därför riktar vi vårt stora tack även till dem.

DEL II: MUSIKFESTIVALEN – EN KORT HISTORIK

Innan vi tar oss an uppgiften att beskriva vår egen undersökning, ska vi ge en kort historik över musikfestivalernas framväxt. Vad vi främst avser då vi använder begreppet musikfestival i den här texten är de festivaler som vuxit fram kring olika former av pop- och rockmusik under andra halvan av 1900-talet. Rötterna till de stora musikfestivalerna finner man dock inte inom rockkulturen, utan inom jazzens värld. Nämnas kan till exempel de båda amerikanska jazzfestivalerna Monterey Jazz Festival och Newport Jazz Festival. Newportfestivalen hölls första gången 1954, och beskrivs av musikjournalisten Brian Priestley som ”starten för festivalvågen” (Priestley 1985: 75).

Den första större rockfestivalen hölls i Monterey 1967. Denna hängde nära samman med hippiekulturens framväxt och flera av artisterna hörde till den psykedeliska scenen, till exempel Jimi Hendrix, Janis Joplin och Jefferson Airplane. Monterey var hippierörelsens första riktigt stora manifestation och den blev en stor succé. Samtidigt beskrivs den av många som början till hippierörelsens fall. Det var nämligen i samband med Montereyfestivalen som de kommersiella krafterna på allvar fick upp ögonen för den psykedeliska musiken (Blokhus & Molde 1996: 235; Rander 1988: 98f).²

I september 1969 hölls den sedan dess mest legendariska av alla de stora hippiefestivalerna: Woodstockfestivalen. Monterey- och Woodstockfestivalerna gick i kärlekens, fredens och förståelsens tecken, och inom hippiekulturen såg man en ljusnande framtid. Redan i december 1969, vid Altamontfestivalen, då hippierörelsen åter samlade sina krafter till en jättelik festival, började dock drömmen om en bättre värld att rämna. Till festivalen i Altamont kom alla de stora banden och förväntningarna stod på topp. Rolling Stones, som var en av huvudattraktionerna, hade dock hyrt in medlemmar ur Hells Angels som vakter, och dessa hotade och misshandlade såväl publiken som protesterande artister. Det hela kulminerade då Hells Angels-vakterna mitt under Rolling Stones spelning knivhögg en ur publiken till döds (Shapiro 1999: 119; Rander 1988: 113ff). Denna händelse brukar ofta beskrivas som den symboliska dödsstöten för hippierörelsen.

Utöver dessa tre välkända och legendariska musikfestivaler hölls i USA mellan åren 1967-1970 mer än trettio festivaler. Under samma period arrangerades även ett flertal stora festivaler i Storbritannien och runtom i övriga Västeuropa. Detta innebar en stor förändring av synen på rockmusikens kommersiella möjligheter (Blokhus & Molde 1996: 235f), och det är här vi ser starten på den sedan dess så lukrativa festivalkulturen.

Den starka kommersialisering av hippierörelsen som festivalkulturen innebar, ledde till en kraftig nedgång för hippielivsstilen, som till stor del baserat sig på ett icke-kommersiellt ideal. Men även det utbredda drogbruket bidrog kraftigt till hippiekulturens nedgång. Blokhus & Molde skriver: ”Vid övergången till 70-talet hade hippiedrömmen fått en något besk eftersmak. Mellan 1969 och 1971 dog flera av generationens främsta hjältar till följd av sitt drogmisbruk: Brian Jones, Jimi Hendrix, Janis Joplin och Jim Morrison. Livsstilen krävde sina offer” (Blokhus & Molde 1996: 245).

I sin besvikelse över det som skedde gav sig många hippies vid den här tiden ut på långa resor kors och tvärs över världen. På vissa ställen slog man sig ner och byggde upp små hippiesamhällen med sina egna subkulturella infrastrukturer ”bestående av boendekollektiv, fester och en ständig tillgång till de droger man för tillfället föredrog” (Bossius 2003: 190). Detta skedde till exempel i Kathmandu och Goa, liksom på Ibiza. Dessa platser har sedan dess varit en av orsakerna till att hippiekulturen och dess ideal levte vidare. Inte bara hippieresenärer, utan även senare generationers ryggsäcksluffare har sökt sig till dessa frizoner runtom i världen, och därigenom fått del av hippiekulturens livsstil och dess syn på tillvaron, musiken och drogerna (se äv. Hellum 2004).

En annan viktig influens för festivalkulturens etablering är det brittiska fenomenet The New Age Travellers, även det en kvarleva från hippietiden (Hetherington 2000; Bossius 2003). The New Age Travellers är brittiska nomadiserande hippies som alltsedan sextio-talets slut drivit hippiekulturen vidare, bland annat genom att i sann hippieanda fortsätta anordna fria musikfestivaler. Deras festivalverksamhet nådde sin höjdpunkt med tusentals besökare runt mitten av åttiotalet och hade därefter en nedgång på grund av legala restriktioner, för att sedan blomma upp igen och nå ännu större publik när travellers på nittio-talet började samarbeta med olika ravearrangörer (Bossius 2003).

Vid sidan av dessa fria festivaler och kombinerade ravefester/festivaler, har en rad årliga kommersiella festivaler vuxit fram och etablerat sig. De kommersiella festivalerna skiljer sig från de fria främst genom att ta betalt för inträdet. Bland arrangörerna och deltagarna på de fria festivalerna hölls det till en början heta debatter mellan de strikt anti-kommersiella och de som livnärde sig på att sälja varor under festivalerna, huruvida det skulle tillåtas någon som helst försäljning i anslutning till dem. Det fanns dock alltid, skriver Hetherington, tillgång till i stort sett allting på de fria festivalerna. Man kunde byta till sig eller köpa det mesta man behövde. En sak som självklart fanns att få var droger. Hetherington skriver:

² Begreppet ”psykedelisk musik” betecknar en form av rockmusik främst utvecklad inom amerikanska hippiekretsar under andra halvan av 1960-talet. Den psykedeliska musiken växte fram i en intim samverkan mellan å ena sidan musikaliska experiment, och å andra sidan ett experimenterande med hallucinogena, eller psykedeliska, droger som LSD, peyote och psilocybin. Blokhus & Molde skriver angående den psykedeliska musiken att ”soundet präglades av extrema ljudförvrängningar som skapade mystiska och svävande stämningar. [...] Ofta lånade man in element från folkmusik, arabisk eller indisk musik, och använde ovanliga instrument. Rytmmiken var ofta monoton, statisk och transliknande” (Blokhus & Molde 1996: 230)

Det var vanligt, speciellt på sådana festivaler som dem vid Stonehenge, att det fanns menyer med listor på alla de droger som fanns att tillgå. (Hetherington 2000: 60)

Även Sverige och Norden har med tiden fått sina fasta och årligen återkommande festivaler. Den första att på allvar etablera sig var den danska Roskildefestivalen som, inspirerad av sina utländska föregångare, hölls första gången redan i augusti 1971 (www.roskildefestival.dk). Året innan hade Festen på Gärdet gått av stapeln i Stockholm. Festen på Gärdet arrangerades ett antal gånger mellan åren 1970 och 1974 av den progressiva musikrörelsen i Sverige (Lagher 1999: 83ff). 1976 tog Sveriges Radio upp traditionen och arrangerade tre stycken Gärdesfester under en och samma sommar. Angående dessa skriver Håkan Lager i sin bok *Proppen – musikrörelsens uppgång och fall* (1999) att:

Det var inget fel på dem men det var något helt annat. Det var inte längre en protest mot något, en motkultur som ville visa upp sig, nu användes Gärdet enbart som ett kulturhistoriskt minnesmärke, ett ställe där det en gång hade hänt något. (Lager 1999: 91f)

Den första festival som på mera regelbunden basis lyckades etablera sig i Sverige blev istället festivalen i småländska Hultsfred. Hultsfredsfestivalen kan på många sätt beskrivas som en svensk lillasyster till Roskildefestivalen. Allting i Hultsfred är snarlikt men mindre än i Roskilde och båda festivalerna domineras än idag musikaliskt sett av rockmusik, även om Roskildefestivalen har ett betydligt rikare utbud av andra musikstilar än vad Hultsfred har. Tidmässigt dök dock Hultsfred upp många år efter Roskilde. Föreningen Rockparty som driver Hultsfredsfestivalen bildades 1981, och ”från och med 1982 har det arrangerats någon form av festival i Hultsfred” (Bjällesjö 2003: 1).

Vid sidan av dessa båda som är de största i Sverige och Danmark, finns en rad mindre festivaler. Till exempel för Sveriges del: Arvikafestivalen, med tonvikt på synt- och technomusik, Emmabodafestivalen, med tonvikt på indiepop, och Sweden Rock, med tonvikt på hårdrock.

Sammanfattningsvis kan man alltså säga att det under andra halvan av 1960-talet, med start inom den amerikanska hippiekulturen, växte fram en rockfestivalkultur som trots en rad motgångar på olika plan snabbt etablerade sig över hela västvärlden och blev en viktig samlingspunkt för unga människor. Alltsedan starten i hippiekulturen har vid sidan av musiken även drogerna utgjort ett viktigt inslag, åtminstone i den mytbildning som finns kring festivalerna.

DEL III: MUSIKFESTIVALER OCH DROGER

I den fortsatta framställningen går vi igenom, presenterar och kommenterar resultatet av vår egen undersökning. Inledningsvis presenterar vi några grundläggande siffror baserade på de intervjuer vi gjorde på de båda festivalerna. Därefter går vi igenom ett antal centrala teman som knyter an till de frågeställningar vi utgått ifrån i studien. Dessa teman är: de intervjuades syn på olika droger, deras syn på den svenska narkotikalagstiftningen, deras syn på den information som ges om droger bland annat i skolan, samt deras syn på sig själva och sin egen framtid. Därefter diskuterar vi skillnader och likheter mellan könen vad gäller förhållandet till och synen på droger, liksom skillnader i förhållandet till droger när de vistas hemma i den svenska vardagen respektive utomlands.

Vi för också ett kort resonemang om de båda festivalernas respektive drogpolicy och hur arrangörerna förhåller sig till denna. Avslutningsvis sätter vi in festivalerna och deras unga besökare i ett teoretiskt perspektiv.

Några grundläggande kvantitativa resultat

För att kunna göra några enkla jämförelser, till exempel mellan mäns och kvinnors drogbruk, eller mellan hur de förhåller sig till olika droger, har vi dragit ut ett antal kvantitativa uppgifter ur vårt material.

Av samtliga dem vi intervjuade hade 59 av männen (ca. 64 procent) och 27 av kvinnorna (ca. 49 procent) testat droger. 34 av männen (ca. 36 procent) och 28 av kvinnorna (ca. 51 procent) hade aldrig testat några andra rusmedel än alkohol. Åtta av männen men ingen av kvinnorna använde droger regelbundet. Ser man till festivalerna var och en för sig ligger droganvändandet bland de intervjuade i Roskilde högre än bland dem vi intervjuade i Hultsfred. Detta stämmer väl överens med den gängse bilden av Roskilde som mera drogliberalt och drogtätt än Hultsfred. Av dem vi intervjuade i Hultsfred hade totalt 53 procent testat andra rusmedel än alkohol, medan samma siffra för Roskilde låg på 71 procent, vilket alltså pekar på en i det här hänseendet betydande skillnad mellan de båda festivalerna.

För båda könen gällde att cannabis var den utan jämförelse vanligaste drogen. 57 av de män som testat droger (ca. 96 procent) och 24 av de kvinnor som testat (ca. 88 procent)

hade testat cannabis. För båda könen gällde också att många aldrig testat något annat än cannabis. Av kvinnorna hade 16 stycken endast använt cannabis (ca. 29 procent av alla intervjuade kvinnor), varav elva gjort det vid endast ett tillfälle. Konstateras kan alltså att bland de kvinnor vi intervjuade som hade provat på andra rusmedel än alkohol, så hade hela 59 procent av dessa inte testat något annat än cannabis och detta dessutom vid ett enda tillfälle. För männens del gällde att 33 stycken endast testat cannabis (ca. 35 procent av alla intervjuade män), varav 14 stycken endast en gång (alltså ca. 24 procent av dem som testat annat än alkohol). Två av kvinnorna och fem av männen hade testat cannabis två till fem gånger. Tre av kvinnorna och tio av männen uppgav att de rökt ”flera gånger”. Fyra av de män som regelbundet använde droger använde endast cannabis.

På andra plats för männens del kom amfetamin vilket 16 hade provat på. För kvinnornas del kom ecstasy på andra plats, vilket åtta hade testat. Ser man totalt till det som kan beskrivas som uppåtdroger och som sades användas i samband med dans och fest, nämligen amfetamin, kokain och ecstasy, så är dock procentuellt sett bruket bland kvinnorna något större bland dem vi intervjuade. Av de kvinnor som hade testat droger hade fem använt amfetamin, sex kokain och åtta ecstasy. I flera av fallen rör det sig dock om samma individer, och ser man till antalet individer som använt dessa droger sammanlagt rör det sig om åtta stycken (ca. 30 procent av de kvinnor som testat droger). För männens del var samma siffror att 16 använt amfetamin, fyra kokain och sex ecstasy. Antalet individer tillsammans var 17 stycken (totalt ca. 29 procent av dem som testat droger).

De hallucinogena drogerna låg högt hos båda könen. Av männen hade sex testat LSD, och tolv hade testat svampar och olika växthallucinogener (här rör det sig om 13 individer, alltså 22 procent av dem som testat droger). För kvinnornas del var samma siffror att fyra hade testat LSD och fyra svampar och olika växthallucinogener (sex individer, ca. 22 procent av dem som testat droger). Fyra av de kvinnor och fem av de män som testat ’uppåtdroger’ hade även testat hallucinogener.

I övrigt hade tre av männen vid ett enda tillfälle testat rohypnol, opium respektive rökheroin. En av kvinnorna hade vid ett tillfälle testat ketamin. Slutligen hade en man och en kvinna av misstag rökt heroin vid ett tillfälle. De hade båda trott att det var en cannabisigarett som skickades runt. Samtliga av de intervjuade använde regelbundet alkohol, även om flera av cannabisrökarna var negativt inställda till detta.

Synen på olika droger

Att röka cannabis menade flera av de intervjuade vara ofarligt, inte beroendeframkallande och inte heller ledande till missbruk, vilket de däremot menade att alkoholen lätt gör. Ska marijuanan och andra naturliga droger vara olagliga så borde även alkoholen var olaglig, tyckte ett par av dem. De allra flesta menade sig ha full kontroll över sitt cannabisbruk. Endast två av de intervjuade, båda män, sa sig vara fast i sitt bruk av marijuana. De hade försökt att sluta, men då börjat dricka för mycket. De båda, 21 respektive 22 år gamla, jobbade tillsammans och hade inga problem att klara jobbet så länge de höll sig till marijuanan. Alkoholen däremot gick tämligen omgående ut över jobbet. Därför menade de det vara bättre att röka. Ingen av dem såg heller någon anledning att sluta eftersom de mätte bra av det:

Varför sluta? Jag sköter mitt jobb och köper för egna pengar. Man vill ha det så bra som möjligt! (TB intervju 7, 2 män 21 och 22 år, Roskilde)

Som vi sett var det endast åtta av de intervjuade som använde andra rusmedel än alkohol regelbundet. Alla dessa åtta var män. Fyra av dem hade aldrig testat något annat än cannabis, och för de övriga fyra gällde att det enda de använde regelbundet var cannabis. De droger utöver cannabis som genomgående gavs positiva omdömen av dem som testat var de hallucinogena drogerna LSD, svampar och olika växthallucinogener.

Överlag, bortsett från enstaka undantag, beskrevs drogupplevelserna som positiva. Man tar helt enkelt droger för att det är roligt och spännande.

Den intervjuade: [...] jag röker ju inte cannabis för att jag har ont i benet liksom, utan för att det är himla skojigt.

Intervjuare: Varför tror du att många ungdomar använder droger?

Den intervjuade: (med ett skratt) Det sa jag precis.
(BFR2, man 21 år, Roskilde)

Bland dem vi intervjuade på festivalerna fanns dock få som tyckte om och använde ecstasy. Några av dem hade testat vid enstaka tillfällen (totalt 14 stycken, alltså 16 procent av dem som använt droger från båda könen). Ingen av dem använde ecstasy regelbundet, och många av dem var negativt inställda. En av de kvinnor som testat ecstasy gav följande förklaring till varför hon undvek att använda det:

Alltså du är ju... på E, det var det som jag också tyckte var jobbigt med E och inte tog det någonting mer förutom njuren, att du har ju om du tar det på kvällen så är du ju uppe hela natten, och sen, då, då har du det i dig, det är inte så att det trappas ner efter någon timme, utan det är verkligen i dig hela tiden, och sedan dagen efter så det går inte att sova och inte slappna av, men man är bara alldeles jätteslut i kroppen för man har dansat i flera timmar, men det går ändå inte att sova, och sen även dag tre finns det kvar i kroppen och man känner sig obehaglig till mods och inte riktigt rofylld med sig själv. Så det är det att det är en så pass långverkande drog att det är jobbigt att ta det. (BFH1, kvinna 25 år, Hultsfred)

En 26-årig man som sa sig ha testat ”allt utom heroin”, men som huvudsakligen använde amfetamin och detta endast ”då det bjöds”, beskrev ”bakruset” efter amfetaminet som så avskräckande att han hade svårt att förstå hur någon kunde bli beroende av det:

Det är inte så skönt att ta droger. När man väl har det i kroppen då är det lattjolajban alltså, men sedan efter då är det inte skoj. [...] och jag kan meddela att ruttnar man inte för annat så ruttnar man i skallen av det, för det är något otroligt vilken jävla bakfylla man får. [...] känslan är helt okej så länge man har det i systemet, men sedan när det börjar gå ur då är det riktigt jävla ledsamt alltså. [...] Jag kan personligen aldrig förstå dem som kan bli beroende av det för att det är så hemskt alltså att det är helt otroligt, just bakfyllan på det, man drar täcket över huvudet och bara håller på att avlida. (TB2, man 26 år, Hultsfred)

För den övervägande delen av dem vi intervjuade var drogerna alltså inte förknippade med missbruk och misär, utan med fest och glädje. Cannabis, vilket i de allra flesta fallen var den enda drog som användes med någon form av regelbundenhet, sågs av flera som ett bättre alternativ till alkoholen. Det fanns bland festivalbesökarna ett utbrett avståndstagande från syntetiska droger. Sådant som amfetamin och ecstasy tillhörde för de flesta en annan kultur än deras egen. Många av dem som provat på den typen av droger hade gjort det endast vid något enstaka tillfälle, och därvid inte alls uppskattat det de upplevde eller känt någon längtan efter att prova igen.

Synen på den svenska narkotikalagstiftningen

Den övervägande delen av dem vi intervjuade var positivt inställda till den svenska narkotikalagstiftningen. Detta gäller även för flera av dem som själva använde eller hade använt droger. 64 procent av männen hade testat droger, men endast tolv procent var odelat negativa till lagstiftningen gällande narkotika. För kvinnornas del gällde att 49 procent hade testat, men endast 5,5 procent var odelat negativt inställda till lagstiftningen.

De flesta av dem som var tveksamma hade framförallt funderingar kring cannabis, och likaså var de flesta av dem som var för en legalisering endast eller huvudsakligen för en legalisering av cannabis. 17 procent av männen och elva procent av kvinnorna var för en legalisering av cannabis. Ca tre procent av männen och ca två procent av kvinnorna ville att alla droger skulle legaliseras. 15 procent av männen och 13 procent av kvinnorna sa sig vara tveksamma till lagarna. Två av männen ansåg att alla naturliga droger skulle vara lagliga. Slutligen ansåg en man och en kvinna att även alkohol borde vara förbjudet.

Ett argument som framfördes mot den nuvarande lagstiftningen, både från dem som principiellt sett var för lagarna och från dem som var emot dem, var att så länge drogerna var olagliga tvingades alla som ville köpa cannabis att komma i kontakt med kriminella element, som utöver sin kontakt med annan brottslighet även alltid hade en mängd tyngre droger att sälja:

Jag tycker att man ska legalisera cannabis, därför att de som vill börja röka cannabis gör det, men då gäller det att få dem att slippa att börja umgås med kriminella. För att säljer man hasch så säljer man ofta annat också, och så kanske man... nej men liksom det hela... jag talar lite med erfarenhet så att jag tycker det är väldigt otrevliga människor som säljer droger. (BFR2, man 21 år, Roskilde)

Två av männen beskrev de världar som finns kring alla droger förutom cannabis som ”oacceptabla och kriminella”, och de sa sig inte vilja ha något som helst med dessa världar att göra. Samtidigt som de var fullt medvetna om att även cannabis var illegalt, och att hanterandet av detta från myndigheternas sida bedömdes på samma sätt som hanterandet av andra droger, såg man inte på sig själv som kriminell eller asocial. Detta kan hänga samman med att de naturliga drogerna tillsammans med LSD:n sedan 1960-talet har varit en del av en ungdomsrevolt där man på ett mer eller mindre genomtänkt sätt protesterat

mot den västerländska livsstilen (se äv. avsnittet *Om ungdomstiden som ett gränstillstånd*). Kanske följs dessa droger sedan dess av en aura av motstånd, autenticitet och engagemang, till skillnad från övriga droger vilka istället förknippas med missbruk, misär och kriminalitet. Det kulturella rum där cannabisen och de andra naturliga drogerna används ses av sina brukare helt enkelt inte som ett kriminellt rum, till skillnad från de rum som omger många av de andra drogerna.

Synen på den information som ges från skola och samhälle

Bland dem vi gjorde längre intervjuer med fanns det några som var starkt kritiska till den droginformation som ges i samhället. Kritiken mot samhällsinformationen tog de upp i samband med samtalet kring lagarna, och den hängde främst samman med en liberal syn på marijuana. Ett bra exempel på detta är två av de intervjuade männen, vilka använt marijuana regelbundet sedan de var 14 respektive 15 (de var nu 20 år), och som båda tillfälligtvis även testade andra droger. De båda var mycket kritiska såväl till de svenska lagarna som samhällsinformationen. Droglagarna i Sverige såg de som urtida och omoderna, och menade att de kanske var bra på sin tid, men inte längre. Samhället, sa de, måste sluta ljuga i skolan och ge en mer objektiv bild av drogerna och alkoholen. Informationen ska vara sannfärdig och inte någon skräckpropaganda som nu. ”Som det är nu”, menade de, ”så provar ungdomarna en grej och upptäcker att samhällsinformationen bara är båg. Skulle man legalisera marijuana så skulle kostnaden för vården sjunka och snuten skulle slippa köra fulla 14-åringar hem till sina föräldrar” (TB intervju 5, 2 män 20 år, Roskilde). Som de såg det skulle samhället helt enkelt tjäna pengar på att marijuana släpptes fri. Det skulle inte leda till ökade kostnader för polis, sjukvård och sociala myndigheter, utan det skulle tvärtom ge dessa mindre jobb eftersom de skador som det myckna spanandet orsakade skulle minskas.

Det de båda säger ger en bra bild av den gängse uppfattningen bland dem som använde och var positivt inställda till en liberalisering kring just marijuana. Den bild som ges i skolan och av samhället är alltför ensidig och onyanserad för att vara trovärdig. Detta leder, menar de, till att ungdomar inte litat på informationen utan väljer att istället testa själva.

Någon liknande kritik från dem som ställde sig positiva till den svenska lagstiftningen står dock inte att finna. Majoriteten av de intervjuade tyckte tvärtom att det var bra som det var.

Framtidstro och syn på livet

De flesta av dem vi intervjuade gav uttryck för en tro på framtiden och på sig själva. Man var på väg någonstans via sina studier, via sitt arbete, via sitt eget skapande – musikaliskt, litterärt eller konstnärligt. Detta resultat stämmer väl överens med resultatet i ungdomsstyrelsens attityd och värderingsstudie 2003. Man skriver där:

Unga ser idag mer optimistiskt på sin framtid än för fem år sedan. En av tjugo ser pessimistiskt på framtiden. En minskning har skett i alla grupper. Andelen som ser optimistiskt på sin framtid är dock högst i åldern 25-29 år. [...] Andelen som tror att de kommer att få det bra i framtiden är högst bland unga med högskoleutbildning, unga i storstäder samt i åldersgruppen 25-29 år. (Ungdomsstyrelsen 2003: 15)

Den positiva inställningen hängde inte självklart eller i första hand samman med att man visste exakt vad man skulle ta sig för de närmsta åren. Vissa, till exempel de båda 20-åringarna som citerades i föregående avsnitt, hade inte vägen särdeles klar för sig. Just de båda skulle ut och resa, det var vad som fanns inplanerat för deras del. Att fortsätta röka marijuana och att lite då och då ta svampar ingick också i bådasynt på sig själva även i framtiden. Att de skulle hamna i något beroende eller missbruk var ingen av dem det minsta rädd för. Istället gav de uttryck för en hoppfull syn på sin framtid. ”Om man tappade tron på människan och förlorade sin livsenergi, då skulle man nog kunna hamna i missbruk”, sa de, men att något sådant skulle kunna hända var det ingen av dem som trodde (TB intervju 5, 2 män 20 år, Roskilde).

På frågan vad som är viktigt i livet svarade de flesta att det var att ha kul, att göra det man ville, att ha bra vänner och liknande:

Viktigt i livet är att få känna att man är glad och lycklig, man behöver inte vara det hela tiden, men att man upplever trygghet och lycka är viktigt. Att ha vänner och familj som tycker om en och som man själv tycker om. (BFH1, kvinna 25 år, Hultsfred)

Det viktigaste för mig är kärleken till livet [...] att man ska ha roligt varenda dag, inte fastna i något system där man jobbar åtta till fem varenda dag [...]. Och det är nog det som är viktigast i livet, att hålla kvar vid sina drömmar [...]. Att göra vad man själv vill hela livet, och älska livet, det tycker jag är viktigt. Som Nietzsche sa, att det finns ingen mening med livet, den enda meningen är att man ska ha kul, alltså enligt sina egna lagar, man ska bara ha roligt varenda dag. (BFR3, man 21 år, Roskilde)

Endast två av de intervjuade, de tidigare nämnda ”21- och 22-åringen” (*se avsnittet Synen på olika droger*), gav uttryck för en mera negativ syn på framtiden. Dessa båda var också de enda som beskrev det som att de var fast i ett missbruk. Sin låga ålder till trots var de tydligt märkta av ett regelbundet användande av marijuana. De två sa sig inte ha några speciella drömmar inför framtiden. 22-åringen pratade om att han ville lämna den småstad han bodde i, ”men det vill ju alla”. Båda pratade de dock om att de, när de bildade familj, skulle få dra ner på drogandet. Så en förhoppning att kunna ta sig ur drogbruket och bilda familj fanns ändå med i tankarna. Båda två hade, som vi tidigare beskrivit, försökt sluta röka marijuana, men hade då istället börjat dricka alldeles för mycket.

Trots sina försök att sluta sa de sig inte se någon egentlig anledning att göra detta, eftersom de mådde bra av att röka. Samtidigt beskrev de dock sitt cannabisbruk som att vara ”fuckad”. De pratade om att man inte kan vara ”fuckad” hela livet, men att de för egen del inte var rädda att hamna på ”parkbänken”. Det är intressant att se hur de trots att de

säger sig röka för att de vill må så bra som möjligt, samtidigt beskriver sig själva som ”fuckade” när de håller på. Inbyggt i detta finns tanken att om man blir kvar i drogandet för länge så hamnar man på ”parkbänken”, vilket är en mycket stark såväl symbolisk som konkret beskrivning av hur det går för dem som fortsätter att ta droger hela livet. Parkbänken är en symbol för misslyckandet, en symbol för att man gått för långt och tappat greppet. Parkbänken är slutstationen, stopstationen dit de för evigt ”fuckade” kommer, och varifrån man aldrig återvänder till det vanliga livet med de vanliga kompisarna. För dem på parkbänken är kärleken och familjelivet för alltid spärrat av en oöverstiglig mur byggd av deras eget missbruk.

Könsskillnader

Bland de intervjuade själva finns ingen gemensam bild av hur droganvändandet ser ut mellan könen. Några tror att det mest är killar som använder, några att det är lika vanligt hos båda könen, några att det är mest tjejer som använder. Ser man till resultatet av våra intervjuer är det, som vi tidigare visat, något vanligare att män testat droger. En tydlig skillnad som framgick var att kvinnorna betydligt mera sällan än männen köper sina droger själva (jmf. Hellum 2004). Kvinnorna använder istället droger i den mån de blir bjudna. Detta gällde även för några kvinnor som uppgav att de under längre utlandsvistelser använt droger mera regelbundet. Män som använde eller hade använt mera regelbundet uppgav i högre grad att de aktivt skaffade sina droger själva:

Första gången jag testade hasch då var det bara på en efterfest och då tänkte jag liksom inte mer på det, så jag bara rökte hasch liksom och hade skitskoj, och sedan tog det väl ett tag efter det innan jag rökte igen. Det är ju så man säger, så började jag också, då var det ju att bara på typ, då sa man till sig själv att jag ska bara röka hasch på efterfester, jag ska aldrig köpa själv, jag ska bara bli bjuden, men sedan gick man och köpte själv fast man rökte bara på lördagar, och sedan vart det fredagar och lördagar, och sedan satt man där liksom varenda dag i veckan och rökte hasch. (BFR3, man 21 år, Roskilde)

En sak de båda könen hade gemensamt var att man vad gällde den första gången man testat droger, hade inväntat ett tillfälle. Det var ytterst sällan någon aktivt hade sökt upp drogerna:

Jag hade tänkt jättelänge att jag skulle vilja prova gräs, att röka, sedan så har jag en kompis som röker ganska ofta, så började jag röka när han kom. (BFH4, man 22 år, Hultsfred)

Ett tillfälle många griper är till exempel på en fest eller på en festival där de sitter tillsammans med andra som röker och då jointen går runt tar de tillfället i akt. Till exempel beskrev en 19-årig kvinna som vi intervjuade i Roskilde hur hon vid ett enda tillfälle rök hasch, och att detta hade skett på Hultsfredsfestivalen då hon var berusad och satt i ett sällskap där en joint skickades runt. På liknande sätt beskrev en 20-årig man i Hultsfred hur han vid ett flertal tillfällen provat på såväl cannabis som svampar (bara naturliga droger) då tillfället getts. ”Jag skulle aldrig själv betala för droger”, sa han (NKI15, man 20 år, Hultsfred).

Regelbundna och tillfälliga användare hemma och utomlands

Som vi sett finns det en svag antydning till skillnad mellan könen vad gäller ett regelbundet och ett tillfälligt användande. Vad gäller detta är dock antalet intervjuade alltför få för att några egentliga slutsatser ska kunna dras. Ett mönster som går igen är dock att de av kvinnorna som provat på flera olika droger i de flesta fallen gjort detta då de under en längre period vistats utomlands. Under dessa utomlandsvistelser har också de använt droger regelbundet. Bland de män som använder eller har använt droger regelbundet har det dock varit eller är en del av deras vardag här hemma i Sverige. Även bland männen är dock vistelser utomlands ett vanligt inslag i deras berättelser om droganvändandet.

Bland dem vi intervjuat som testat flest enskilda droger finns tre kvinnor som under vistelser utomlands tillsammans med nya kompisar i ett fall provat på: cannabis, ecstasy, amfetamin, kokain, LSD, svampar och ketamin, i ett annat fall: cannabis, amfetamin, kokain, LSD och svampar, och i ett tredje fall: cannabis, ecstasy och kokain. För samtliga tre gäller att de på ett ganska vågat sätt och i ett nytt sammanhang testat droger med starka, och av dem tidigare inte upplevda, effekter.³ De beskrivningar de ger är huvudsakligen positiva, drogerna är förknippade med fest och nöje. Man är på en spännande ny plats tillsammans med spännande nya människor för vilka drogerna är ett till synes självklart inslag i deras liv.

Ett bra exempel på risktagandet i samband med droganvändandet, men som även blev en vändpunkt för personen ifråga, är den förstnämnda kvinnans test av ketamin. Den intervjuade kvinnan är själv lite osäker på vad ketamin är, men en väninna upplyser om att det är ett bedövningsmedel för hästar, vilket de båda skrattar åt. Ketaminet, vilket den intervjuade alltså fortfarande efteråt inte riktigt vet vad det är men som hon ändå villigt tog, gav henne en ut-ur-kroppen-upplevelse. Sådär beskrev hon själv det som hände:

Man får en sådan här utanför-kroppen, att man sitter uppe i taket och tittar ner på sig själv. [...] Jag mådde bra, för jag satt däruppe och bara skrattade åt mig själv som satt därnere och mådde dåligt. Så att psykiskt mådde jag bra, men jag kunde inte röra kroppen för jag var inte i kroppen längre så där. Så att jag såg ju hur mina kompisar stod och försökte resa mig upp, och jag satt däruppe och bara skrattade och tittade. Jag minns det helt jät-tetydligt hur jag satt och tittade på dem. [...] Då blev jag rädd, för då kände jag att nu har det kanske gått för långt. [...] Då kände jag väl att nu är det inte roligt längre, och då ska man inte fortsätta. [...], jag tog några gånger till, men sedan...

Intervjuare: Ketamin då också eller?

Nej, inte ketamin, det var bara den gången [...] Alltså, jag tyckte ju att jag hade en bra upplevelse, men det är lite otäckt när kroppen inte fungerar, om man inte har kontroll över kroppen, det är ju, det är ju inte naturligt, eller det är ju inte något bra. Men så flyttade jag hem till Sverige för där kände jag att där kunde jag, alltså, när man bor med folk som bara tar droger och

³ För en mera ingående diskussion kring risker och risktagande bland den här typen av ungdomar se Hellum (2004).

man vill ha droger, då går det inte att sluta, så att jag var tvungen att flytta hem. (BFH5, kvinna 25 år, Hultsfred)

Hemma i Sverige har hon sedan, säger hon, hållit sig till cannabis, vilket hon köper en liten bit cirka två gånger om året som hon sedan sitter hemma och röker upp under ett par kvällar tillsammans med en kompis. Även kvinnan i det andra fallet vi nämner här ovan har endast använt cannabis i Sverige, allt det andra testade hon då hon vistades utomlands. För det tredje nämnda fallet gäller att hon inte använt något annat rusmedel än alkohol sedan hon kom hem från utlandsvistelsen. För hennes del gällde att hon var helt emot droger så länge hon bodde i Sverige. Under sin utlandsvistelse kom hon dock i kontakt med människor som använde droger regelbundet, vilket förändrade hennes syn något. Hon säger:

Först var jag väldigt negativt inställd mot droger, men det var när jag såg... först när jag blev erbjuden tackade jag nej, men sedan... eftersom det är så man har blivit uppväxt, att tänka si och så mot droger, men sedan när man liksom ser folk röka och man ser att det inte gör någon skillnad, de är fortfarande samma människor och så vidare, så visst, man måste pröva på. Men sedan har man ju i och för sig sett andra ta andra droger, och sett hur det har gått, och det har kanske inte gått så bra, och då har jag inte tagit de drogerna. (BFH3, kvinna 23 år, Hultsfred)

Även bland männen är det vanligt att de, i den mån de har testat andra droger än cannabis, gjort detta då de varit utomlands. Likaså uppger flera av dem som rökta cannabis en enda gång att de gjort det på Roskildefestivalen. Flera av männen refererar till andra länder i positiva ordalag för att dessa har en öppnare syn på vad de kallar lättare droger, med vilket de främst avser hasch och marijuana, men även ibland andra naturliga droger som svampar och olika växthallucinogener. Två män vi intervjuade uppgav att de åkte till Roskilde just för att det där är tillåtet att rulla en joint. Skulle man göra det öppet i Hultsfred, sa de, skulle man omedelbart bli gripen av vakterna. Därför åkte de aldrig på svenska festivaler.

Intressant att notera i det här fallet är att den ene, som under flera år använt främst cannabis regelbundet, vid intervjutillfället inte använt någon drog på 1,5 år eftersom han träffat en flickvän som han ville dela livet med. Nu väntade de barn och han kunde inte tänka sig att röka när han blev pappa. Trots detta valde han bort de svenska festivalerna till fördel för Roskilde, eftersom stämningen där var mer avslappnad (TB intervju 10, 2 män 26 år, Roskilde). Båda dessa två var, sitt eget drogbruk till trots, helt emot en legalisering av droger.

Även andra, som var helt emot droger och aldrig testat själva, valde bort svenska festivaler och föredrog Roskilde eftersom det där var en mera avslappnad stämning och inte så mycket fylla.

Några av de intervjuade var i startgroparna för längre resor i backpackerspåret. I livsstilen kring backpackerresandet finns många paralleller till festivallivet, och kopplingarna mellan backpackers, hippies, New Age Travellers och festivalbesökare är många och intima. En av de saker man delar en närhet till är drogerna (Bossius 2003; Hellum 2004; Hetherington

2000). Till exempel sa två 20-åriga män att de med hjälp av kontakter inom backpacker-världen planerade att backpacka sig världen runt. Först skulle de åka till Spanien där de varit tidigare och där man hade en betydligt mera avslappnad syn på cannabis än här i Sverige. Sedan tänkte de sig vidare neråt Asien och till Indien (TB intervju 5, 2 män 20 år, Roskilde). Två andra, också de män båda 19 år gamla, planerade att efter lumpen åka till Indien, närmare bestämt till Gokana Beach i Goa där en ny hippiekommunitet börjat växa fram sedan det tidigare favoritstället i Goa, Anjuna Beach, hade blivit alltför exploaterat av vanlig turism och kommersiella intressen. Just hippie- och backpackermiljöer lockade dem. ”Resandefolket”, sa de, ”är mer liberala vad gäller droger”.

Drogpolicyn i Hultsfred och Roskilde

Danmark och Sverige har snarlika lagar kring drogerna, men den allmänna uppfattningen bland dem vi intervjuade var att Danmark förhåller sig betydligt mera liberalt till dem än vad vi gör i Sverige. Såväl Roskilde- som Hultsfredsfestivalen har dock en uttalad anti-drogprofil. På festivalernas hemsidor liksom i de häften med allmän information man får i samband med festivalerna poängterar man sin anti-drogpolicy. Föreningen Rockparty, som alltså står bakom Hultsfredsfestivalen, är en öppen förening där vem som vill kan bli medlem. På sin hemsida beskriver de sig själva som:

en demokratisk organisation med starka övertygelser i flera frågor, framför allt i dessa två:

- Föreningen är bestämt emot rasism och främlingsfientlighet. Förbjudna symboler och hetsande beteende är inte välkommet heller på våra arrangemang.
- Rockparty tycker inte om knark. Föreningen tar starkt avstånd från allt innehav och användande av narkotika och andra preparat som enligt lag är förbjudna. (från www.rockparty.se)

En vanlig kommentar, framförallt bland dem vi intervjuade på Roskildefestivalen, var att i Hultsfred, till skillnad från Roskilde, fick man vara försiktig med drogerna, eftersom man annars riskerade att bli gripen av vakterna. Men även Roskildefestivalen har alltså en uttalad anti-drogpolicy. Under rubriken *Against Drugs – Roskilde Festival* kan man till exempel i Roskildefestivalens programhäfte 2003 läsa att:

Roskilde festival er imod stoffer. At tage stoffer er farligt, asociale og ulovligt. Stoffer kan gøre brugeren utilregnelig, og stofbrugernes adfærd kan ødelægge andres festivaloplevelse. Som i resten af Danmark er stoffer også ulovlige på Roskilde Festival. Politiet vil være til stede og håndtere stofrelaterede overtrædelser efter dansk lovgivning. (ur Roskilde-festivalens programhäfte 2003: 20)

Trots detta menade dock de vi intervjuade att Roskildefestivalen var drogliberal, och att det inte alls som i Sverige och på Hultsfredsfestivalen var någon fara att ”röka en joint” helt öppet. De ”tre” poliser som sades patrullera det ofantliga Roskildeområdet hade ingen sett göra några ingripanden mot folk som öppet hanterade droger, inte heller hade någon av de intervjuade sett någon av festivalvakterna bry sig:

På Hultsfred ser man inte folk röka öppet som på Roskilde. På Roskilde bryr sig inte vakterna om att folk röker trots att de öppet går ut med reklam att de är mot droger. Danskarna är slappare än oss svenskar. (BFR3, man 21 år, Roskilde)

Den intervjuade: Här sitter ju folk öppet och röker marijuana, det är bara att gå bort och se. De sitter med vattenpipor på bordet.

Intervjuare: Men ändå har festivalen här policyn att de är emot droger.

Den intervjuade: Ja, men det undrar jag alltså. Festivalvakterna, de som går omkring här, de bryr sig liksom inte heller.

Intervjuare: Men det står ju klart och tydligt på någon av de första sidorna i det här lilla häftet och på hemsidan också.

Den intervjuade: Ja, ja, men jag tror alltså inte att någon i Danmark är, eller klart någon, men danskarna generellt är nog inte särskilt negativt inställda alltså. Det tror jag, alltså många av de människorna som bor i det här läget de är ju inte på något sätt alternativa eller vad man nu ska säga, de är inte så där outsiders som folk är i Sverige om de håller på och röker hasch, utan de är som vilka människor som helst. Och deras föräldrar vet att, okej de här människorna när de är 15 så börjar de åka på festival och när de är 25 så slutar de, och då kanske de röker hasch en gång om året liksom, men det är liksom lite mer samförstånd, och jag tror inte att arrangörerna är, liksom, har någon annan inställning. (BFR2, man 21 år, Roskilde)

Just detta menade många var så mycket bättre med Roskilde jämfört med Hultsfred. Att det förekommer mycket droger även i Hultsfred var dock de flesta överens om, men att dessa där är mer undangömda:

26-åringen: Det är så mycket folk på festivalen så man ser mindre av drogerna, och det är ju inte alla som håller på även om det är väldigt många, man kan inte gå många meter innan det luktar hasch.

Jag påpekar att jag är förvånad över att jag känt så lite haschrök och att det är så mycket alkohol.

26-åringen: Men det är väldigt mycket droger, du kan ju själv fundera på, de som kommer hit på onsdagen och ska festa onsdag, torsdag, fredag och lördag, alltså det krävs ju en supermänniska för att orka det, och du vet då blir det ju i bakfyllan så plockar de i sig lite amfetamin och sedan är de igång igen, det är så det fungerar, och tar man väldigt lite så märks det inte, du kommer igång och så, men det syns aldrig och märks aldrig på en människa, så det krävs en som är jävligt van att se sådana människor för att märka något, och går man förbi 10 000 pers så har man inte en chans att se det, och det är ju ingen som erkänner för straffen är så fruktansvärt tilltagna när det gäller sådant där så det... det är så hemligt så det inte är klokt. (TB2, man 26 år, Hultsfred)

På Hultsfredsfestivalen används drogerna försiktigt, men på Roskildefestivalen är det fritt fram att till exempel röka cannabis såväl på campingen som på festivalområdet, och det var inte på något sätt ovanligt att en eller flera helt öppet rullade och rökte en joint mitt i publikhavet vid en konsert. Det är svårt att avgöra i vilken mån danskarna och de danska festivalarrangörerna är mer liberala och mindre seriösa i sitt förhållande till lagarna och den egna drogpolicyn än vad vi svenskar är. Man kan dock ana att de svenska besökarnas föreställningar kring det danska, är en starkt bidragande orsak till att fler av dem väljer att, och vågar, använda droger i Roskilde jämfört med i Hultsfred.

DEL IV: TEORETISKA TOLKNINGAR

Om ungdomstiden som ett gränstillstånd

Hur ser man då bäst på musikfestivalerna om man vill sätta in dem i ett teoretiskt perspektiv? Vad är en festival, och hur ska man tolka det som sker där? Kevin Hetherington, diskuterar i sin bok om *New Age Travellers*, ett antal orsaker till festivalernas popularitet, liksom ett antal grundläggande drag i en festival. Sett ur besökarnas synvinkel, menar Hetherington, är det kanske absolut viktigaste och mest grundläggande för en festival just att den, som vi inledningsvis nämnde, utgör ett gränsområde, en kulturell frizon, belägen utanför den rådande kulturens ramar. Hetherington ansluter sig därmed till en tradition bland ungdoms- och populärkulturforskare där man, bland annat med utgångspunkt hos den amerikanske antropologen Victor Turner och dennes studier av traditionella samhällens övergångsriter, jämför och knyter samman olika ungdomskulturella uttryck med de traditionella samhällenas pubertetsriter. Fenomen man brukar diskutera med utgångspunkt hos Turner är sådant som konserter, ravefester och festivaler, men även användandet av alkohol och droger, liksom sexuella handlingar (se äv. Lalander & Johansson 2002; Bossius 2003). Man menar därvid att man bland annat kan se dessa och liknande fenomen som uttryck för eller som delar av en självstyrd övergångsrit från barndomen och ungdomstiden och in i, eller åtminstone med riktning mot, vuxenlivet.

Turner delar i sin bok *The Ritual Process* (1969) upp initiations- eller passageriten i tre faser. Den första fasan kallar han *separationen*, och består i att de som ska initieras med hjälp av symboliska handlingar avskiljs från sin dittillsvarande position i den sociala strukturen, och såväl fysiskt som psykiskt förs till en kulturell kontext vilken rymmer ytterst få attribut såväl från den förgångna som den framtida tillvaron. Den följande vistelsen i denna främmande miljö utgör passageritens andra fas, *liminaliteten*, vilken av Turner beskrivs som en ambivalent vistelse i ett omvandlande gränslandskap, ett ingenmansland beläget mittemellan det gamla och det nya. Den tredje fasan – *återinträdet* – innebär helt enkelt att initianden återinträder i samhället. Dock inte till sin gamla plats utan till en ny, eftersom vistelsen i det liminala området alltid innebär en omvandling. Därmed förväntas han eller hon också bete sig och ta ansvar i enlighet med de normer och förväntningar denna nya position rymmer. Vad man inom ungdomsforskningen framförallt brukar ta fasta på och använda sig av hos Turner är hans beskrivning av den liminala fasan i ritualen.

I de traditionella samhällen som Turner studerade sker övergångsriten under ordnade former, och pågår endast under några få dagar. Själva vistelsen i det liminala området utgör alltså en enda tillfällig vistelse i ett övergångsområde mellan två skeden. För att en organiserad övergångsritual av det här slaget ska kunna fungera, skriver den brittiske sociologen Anthony Giddens, krävs att det mesta på den kollektiva nivån förblir ”mer eller mindre oförändrat från generation till generation”, och att ”den förändrade identiteten är klart utstakad” (Giddens 1999: 45). Några sådana förhållanden står dock inte att finna i den nutida västvärlden, och den här typen av organiserade övergångsriter i samband med puberteten har vi bland annat därför sedan länge lämnat bakom oss.

Att vi lämnat de organiserade riterna bakom oss, innebär dock inte att vi lämnat behovet av en psykisk omorganisering vid viktiga övergångar i våra liv bakom oss. I den nutida västvärlden måste istället det förändrade självet ”utforskas och konstrueras som en del av en reflexiv process”, där man kopplar samman de personliga förändringarna med de sociala (Giddens 1999: 45), och passagen från ungdomsliv till vuxenliv pågår under en flera år lång period under vilken individen sakta, men relativt säkert, prövar sig fram till en hållbar vuxenroll.

I den samhällsvetenskapliga och psykologiska litteraturen brukar man tala om hela ungdomstiden som en gränsperiod mittemellan barndomen och vuxenlivet. Den grundläggande problematiken under ungdomstiden beskrivs då ofta som en ambivalent pendling mellan två riktningar: en progressiv och en regressiv. Den progressiva riktningen speglar den unges längtan ut från familjen, att frigöra sig från föräldrarna och börja stå på egna ben. Den regressiva riktningen speglar en längtan att stanna kvar i familjen, i det trygga och kända. Under hela den här perioden har vi ett stort behov av att själva söka upp olika liminala tillstånd och platser, där vi tillfälligt kan lämna det vardagliga och under mer eller mindre organiserade former tänja på de gränser och normer som annars reglerar oss.

I enlighet med detta resonemang menar vi att musikfestivalen och det där förekommande bruket av droger, liksom det överdrivna bruket av alkohol, utgör en viktig del i vuxenblivandeprocessen hos västerländska ungdomar, och att man i den utdragna och icke-dirigerade passagen mellan ungdom och vuxenliv kanske kan finna åtminstone en del av förklaringen till droganvändandet bland unga människor. Drogerna fungerar helt enkelt på ett flertal sätt som effektiva gränsöverskridare och skapare av annorlundahet. Turner betonar som ett viktigt inslag i liminaliteten att inget där liknar det vardagliga eller ordinära livet, allt är annorlunda, och i de traditionella riterna är det inte ovanligt att de som initieras ges någon form av drog som en hjälp att transcendera vardagen (se äv. Lalander & Johansson 2002: 168).

I de traditionella samhällena är det de vuxna som dirigerar och tvingar de unga ut i det liminala tillståndet. I västvärlden är det de unga själva som, bland annat via bruket av illegala droger, placerar sig utanför det gängse och tillåtna. Via ruset såväl från drogerna som från alkoholen tvingar man sig själv in i en annorlunda värld, och till ett annorlunda beteende än det vardagliga.

På en festival hjälper också den annorlunda levnadsstandarden till att förstärka och markera annorlundaheten. De flesta av besökarna lever i sammangytrade och inte sällan halvt raserade tält. Tvätt- och toalettmöjligheterna är begränsade, vilket leder till att den personliga hygien, liksom den i vardagen eftersträfvade väldoft, blir kraftigt lidande.

Smutsen och stöket upplevs av många som något positivt, det hjälper en att lämna det rådande ”perfekta”, och erbjuder därmed också en möjlighet att vara ”sig själv”:

Jag gillar det här lite sunkigare livet, alltså jag tycker det är skönt att folk är lite som de vill och alla bara sover överallt och det är lite mera skitigt, då blir det också den här mänskliga faktorn, det är inte så perfekt liksom, som det brukar vara. Det blir lite stökigt och skitigt, och folk blir mer slappa och vågar vara sig själva liksom. Det gillar jag. (BFR3, man 21 år, Roskilde)

Enligt förda resonemang skulle alltså såväl festivalerna som drogerna höra hemma i ett socialt rum som står utanför vardagen och utanför det etablerade samhällets normer. Detta resonemang får gott stöd i de intervjuer vi gjorde. De allra flesta av de intervjuade förknippade drogerna just med något som står vid sidan av vardagen. Många av dem använde endast droger i samband med fester, konserter eller festivaler, och endast för ytterst få av dem utgjorde drogerna en del av deras vardagsliv.

Den intervjuade: Jag använder aldrig narkotika om jag inte är på festival, snarare. Det har jag ju gjort, men, förra året på Roskilde så rökte vi en massa hasch, och sedan dess har jag inte gjort det, och nu är vi här igen, jag tycker det är en ganska så lagom cykel.

Intervjuare: Så du röker aldrig hemma?

Den intervjuade: Nej. (BFR2, man 21 år, Roskilde)

Även för dem som använde droger regelbundet, stod drogen för något annat än det accepterade och normala. Drogen, även då den togs hemma i det egna vardagsrummet, förde dem bort från tristessen och gav dem upplevelser av en annan verklighet och en annan syn på livet. Det är också tydligt att droganvändandet för de flesta intervjuade intimt hänger samman med en viss period i livet, nämligen ungdomen. Detta skiner till exempel igenom i intervjuer där fortfarande relativt unga människor har slutat, eller pratar om att de måste sluta, med droger då de bildar familj och får barn.

En protest mot den västerländska livsstilen

Hetherington använder i sin analys av festivalerna även den ryske kulturteoretikern Michail Bachtins i sammanhanget mycket intressanta och användbara teorier om karnevalen och det Bachtin betecknar ”karnevalessken”. Den medeltida karnevalen, vilket var Bachtins utgångspunkt, kännetecknades av att man för några dagar under spektakulära, men samtidigt kontrollerade, former satte gängse lagar, regler och normer ur spel. I karnevalen vände man under rituella former uppochner på allt det vanliga och ordinära.

Främsta måltavla under medeltiden, skriver Hetherington, var kyrkan och de rika godsherrarna, medan det under senare år främst varit den officiella sekulära kulturen med alla dess kopplingar till ordningsamhet, återhållsamhet, hämningar och respektabilitet som fått klä skott (Hetherington 2000: 43).

En central punkt i Bachtins beskrivning av karnevalessken är överdrifterna i allting. Man gör allting för mycket. Man äter för mycket, dricker för mycket, tar för mycket droger, har för mycket sex, roar sig för mycket och, sist men inte minst, latar man sig för mycket. Den medeltida karnevalen var sanktionerad uppifrån, och utgjorde ett kontrollerat och accepterat kaos. En frizon där alla visste reglerna, följderna och hur det hela skulle sluta. Idag däremot upplevs den här typen av utlevelser ofta som hotfull av samhället, eftersom de inte rymmer några egentliga eller kontrollerbara spelregler. Istället för att vara en styrd tillfällighet, förvandlas de gång på gång till en livsstil. Modskulturen, hippiekulturen, punkkulturen, ravekulturen och hårdrockskulturen är alla exempel på hur ungdomar förvandlat den tillfälliga karnevalesska överdriften till en livsstil. Och där inslag som droger, våld och ohämmad sexualitet lett till reella hot inte bara för de inblandade ungdomarna, utan för samhället i stort.

Ungdomars festivalkultur och drogbruk är heller inga karnevalskulturer i traditionell mening. De är inga tillfälliga utlopp för spänningar och frustrationer. Utan de är delar av det flera år långa gränsområde där den nutida västmänniskan grundlägger sin identitet och skapar den hon eller han vill vara. Excesserna på festivalerna är inte bara, som i den medeltida karnevalen, lustiga upptåg och skrämnskott, utan ingår oftast i den unges sätt att tänka på sig själv och att ifrågasätta det samhälle hon eller han fötts in i. Att musikfestivalerna och den livsstil som förknippas med dessa upplevs som hotfull av det etablerade samhället menar Hetherington framförallt beror på att den så uttalat bryter mot det moderna samhällets arbetsmoral.

Drogerna är inte bara ett medel att nå ett tillfälligt utanförskap, utan de fyller även andra funktioner. Flera av dem vi intervjuade var kritiska mot det västerländska samhällets sätt att leva och se på livet, och användandet av droger rymmer även en protest mot det västerländska samhället, och den gängse västerländska livsstilen. Då hippiekulturen växte fram på sextioalet levde man i hög grad enligt mottot: ”Turn On, Tune In, Drop Out”, vilket myntades och spreds av den amerikanske ”LSD-missionären” Timothy Leary och hans medarbetare (Shapiro 1999: 108).

En annan, och på senare år kanske viktigare drogförespråkare och samhällskritiker, är den brittiske etnobotanisten Terence McKenna, vars bok *Food of the Gods* (1993) är spridd och omtalad bland annat inom hippie- och ravekretsar. McKenna skriver angående bruket av cannabis att:

Cannabis är avskytt av den dominerande kulturen eftersom den avbetingar och kopplar loss användarna från accepterade värderingar. På grund av dess subliminala psykedeliska effekter leder bruket av cannabis, då det görs till en livsstil, till att användaren sätts i en intuitiv kontakt med mindre målorienterade och mindre tävlingsinriktade beteendemönster. Därför är cannabis en ovälkommen gäst i en modern kontorsmiljö, medan en drog som kaffe, som förstärker industrikulturens värderingar, både välkomnas och uppmuntras. Cannabis ses med all rätt som heretisk och djupt illojal gentemot den manliga dominansens värderingar och stratifierade hierarki. Legaliseringen av marijuana är därför en komplex fråga, eftersom den bland annat innebär en legitimering av en social faktor som kan förbättra och till och med förändra de ego-dominerade värderingarna. (McKenna 1993: 155)

Enligt McKenna är alltså den egentliga anledningen till att det patriarkaliska, kapitalistiska industrisamhällets potentater motarbetar bruket av cannabis, att detta i grunden ifrågasätter det ego-dominerade manssamhälle de själva byggt, och som deras egen tillvaro och välgång är beroende av.

Vad vi har för handen i detta är en konflikt mellan å ena sidan den etablerade västerländska kulturen vars agenter säger att de är motståndare till och vill olagliggöra alla droger eftersom dessa, i sin egenskap av att vara beroendeframkallande och fysiskt och psykiskt nedbrytande, är farliga och skapar sociala problem för individen. Å andra sidan har vi en motkultur som säger att den egentliga anledningen till att den etablerade kulturens agenter propagerar mot drogerna *inte* är att dessa är farliga för individen, utan för att de utgör ett hot mot den människo- och livsfientliga västerländska livsstil som de själva är förespråkare för och profiterar på.

Hos McKenna hittar man ett mera uttalat och medvetet avståndstagande från den etablerade västerländska livsstilen än hos till exempel Timothy Leary. Detta märks bland annat på McKennas sätt att ta över och modifiera Learys gamla slogan. I en intervju i livsstilsmagasinet *i-D* säger McKenna att han inte är intresserad av att få folk att tända på, 'tuna in' och droppa ut, istället säger han att det han håller på med och vill få andra att göra är att tända på, infiltrera och ta över (*i-D* nr 107, 1992).

Att ta hänsyn till och sätta in de ungas drogbruk i denna livsstils- och ideologibaserade kontext menar vi är mycket väsentligt för förståelsen av åtminstone den här typen av ungdomars positiva syn på och användande av vissa droger.

DEL V: SAMMANFATTNING

Vi har i presentationen av vår undersökning först och främst strävat efter att ge en så rättvisande bild som möjligt av de ungdomar som besöker den här typen av festivaler, och av den syn dessa unga människor har på droger, den svenska narkotikalagstiftningen och den svenska droginformationen, liksom vilken syn de har på sig själva och sin egen framtid. Vi har också strävat efter att sätta in de intervjuade ungdomarnas syn på och bruk av droger, liksom festivalerna som sådana, i en större psykosocial kontext, och belysa vårt material ur ett teoretiskt perspektiv.

Vår undersökning visar på att en stor del av de ungdomar av båda könen som besöker Hultsfreds- och Roskildefestivalerna har testat droger. Mer än hälften av de män (64 procent) och knappt hälften av de kvinnor (49 procent) vi intervjuade, hade vid minst ett tillfälle testat någon form av rusmedel utöver alkohol. Vad gäller de flesta av dessa rör det sig dock endast om att de vid ett eller ett fåtal tillfällen provat på att röka cannabis. Inte sällan har detta skett just i samband med en festival. Cannabis i form av hasch eller marijuana är den ojämförligt vanligaste drogen bland dem vi intervjuat. Alkohol konsumerades i stora mängder på båda festivalerna, och framförallt i Hultsfred utgjorde fyllan ett markant inslag i festivalbilden.

Endast två av de intervjuade beskrev sig som varande fast i ett missbruk, enstaka andra sa sig under en period ha varit fast men att de själva tagit sig ur detta. Bortsett från det just nämnda undantaget, stod alltså något regelbundet missbruk av droger inte att finna bland dem vi intervjuade.

Cannabis sågs av flera som en ofarlig drog som inte skapade ett beroende eller ledde till missbruk. Det kulturella och sociala rum där cannabisen och de olika hallucinogena (naturliga) drogerna användes sågs inte i första hand som ett kriminellt rum, till skillnad från de rum som omger många av de andra drogerna. De naturliga drogerna tillsammans med LSD:n har sedan 1960-talet i vissa kretsar varit ett viktigt inslag i en protest mot den västerländska livsstilen, och kanske åtföljs de sedan dess av en aura av motstånd, autenticitet och engagemang, till skillnad från övriga droger vilka istället förknippas med missbruk, misär och kriminalitet.

Trots att så många av dem vi intervjuade själva hade testat och sporadiskt använde droger var de allra flesta positivt inställda till de svenska droglagarna. Endast tolv procent av männen och 5,5 procent av kvinnorna var odelat negativa till de nuvarande lagarna. 15 procent av männen och 13 procent av kvinnorna intog en ambivalent hållning. Framförallt uttrycktes en tveksamhet kring det riktiga i att cannabis var illegalt. Det man fann

vara problematiskt med att cannabis hölls illegalt var att de som rökte cannabis därmed tvingades komma i kontakt med kriminella.

Bland dem som använde cannabis regelbundet fanns några som var mycket kritiska till den information som ges av samhälle och skola. Den information som ges nu sågs av dessa som alltför osaklig och onyanserad. Ett par av dem beskrev den som ren ”skräckpropaganda”. Vad man istället efterlyste var en mera nyanserad och trovärdig information.

Antalet unga män som testat droger var betydligt högre än antalet kvinnor. En annan tydlig skillnad som framgick mellan könen var att kvinnorna betydligt mera sällan köpte sina droger själva. Istället använde de droger i den mån de blev bjudna. Bland de intervjuade fanns ett fåtal män som använde eller hade använt droger regelbundet under en längre period hemma i Sverige. För kvinnornas del gällde dock att ingen av dem använt droger regelbundet här hemma, men att några av dem gjort detta då de under en längre period vistades utomlands. För männens del gällde att i den mån de testat andra droger än cannabis hade detta oftast hänt i samband med utlandsvistelser.

Många av dem vi intervjuade hade ännu inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden, och många av dem visste inte riktigt vart de var på väg i livet. Trots detta gav de överlag uttryck för en positiv syn på sig själva och sin egen framtid. Detta kan tyckas förvånande, men det är ett resultat som ligger helt i linje med Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie 2003, vilken visar på att unga idag har en positiv syn på sina egna framtidsutsikter.

Att åka på festival utgör inte någon livsstil i sig, men för några ingår den som en del i en livsstil, där backpackerresande och bruk av droger, främst cannabis, utgör andra delar i ett alternativt leverne där man förhåller sig kritiskt till den rådande västerländska livsstilen. De flesta av dem vi intervjuade kan dock knappast sägas tillhöra den kategorin. Istället menar vi att man kan se festivalbesöken liksom det där överdrivna alkoholintaget, och det eventuella testandet av andra rusmedel, som en del i en pågående vuxenblivandeprocess. Alkohol- och drogbruket är inte i första hand kopplat till något missbruk, utan till ett prövande av gränser. En vilja att tillfälligt sätta sig utanför och transcendera såväl det etablerade samhällets lagar och normer, som det egna livets vardagliga ramar.

Livet i det nutida västsamhället inbegriper ett outtalat, men oundvikligt, krav att testa sina gränser och att skapa sig själv och sin egen identitet – att helt enkelt foga samman den man vill vara. Detta kan göras på en mängd olika sätt och förutsätter absolut inte några som helst spektakulära, illegala eller himlastormande beteenden. Men för många unga i dagens Sverige utgör karnevaleska utlevelser, som dem vi beskrivit här, en inte bara viktig utan också fantastiskt rolig del av det liminala tillstånd vi kallar ungdomstiden.

Litteratur

Bjällesjö, Jonas *Rockparty i Hultsfred – ungdomar och lokalt musikliv*. (Paper från konferensen *Rock och samhälle* i Hultsfred 2003 06 12)

Blokkhus, Yngve & Molde, Audun *Wow! Populaermusikkens historie*. (Universitetsforlaget, Oslo 1996)

Bossius, Thomas *Med framtiden i backspegeln. Black metal- och transkulturen. Ungdomar, musik och religion i en senmodern värld*. (Daidalos, Göteborg 2003)

Giddens, Anthony *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. (Göteborg 1999, eng. orig. 1991)

Hellum, Merete *Backpackers som drogar ibland. Risk och erfarenhet som kapital. Rapport 2 i projektet Att droga ibland, Mobilisering mot narkotika*. (Stockholm 2004)

Hetherington, Kevin *New Age Travellers. Vanloads of Uproarious Humanity*. (Cassell, London 2000)

Lagher, Håkan *Proggen - musikrörelsens uppgång och fall*. (Atlas, Stockholm 1999)

Lalander, Philip & Johansson, Thomas *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. (Studentlitteratur, Lund 2002)

McKenna, Terence *Food of the Gods. The Search for the Original Tree of Knowledge. A Radical History of Plants, Drugs, and Human Evolution*. (Bantam Books, New York 1993)

Priestley, Brian *Mingus – A Critical Biography*. (Paladin Books, London 1985)

Rander, Tommy *Rockens roll*. (Ordfront, Stockholm 1988)

Rockpartys hemsida: www.rockparty.se

Roskildefestivalens hemsida: www.roskilde-festival.dk

Shapiro, Harry *Waiting for the Man. The Story of Drugs and Popular Music*. (Helter Skelter Publishing, London 1999)

Trondman, Jens *Ska du till Hultsfred? En kvantitativ studie av gymnasieungdomar i Kronobergs län, Kalmar län och Blekinge län som besökt Hultsfredsfestivalen*. (Självständigt arbete, Samhällskunskap C, Komvux, Kronoberg 2003)

Turner, Viktor *The Ritual Process*. (Penguin Books, London 1974; am. orig. 1969)

Ungdomsstyrelsen *De kallar oss unga. Ungdomsstyrelsens attityd och värderingsstudie 2003. Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:1*. (Stockholm 2003)

Thomas Bossius är filosofie doktor i musikvetenskap och arbetar på Centrum för kulturstudier, Göteborgs universitet. Han har tidigare skrivit ett antal artiklar till antologier och tidskrifter, samt doktorsavhandlingen: *Med framtiden i backspegeln: black metal och transkulturen. Ungdomar, musik och religion i en senmodern värld* (2003), som handlar om ungdomars sökande efter livssammanhang och hur populärkultur används i detta.

Fabian Sjö är filosofie kandidat i etnologi och arbetar på SoRAD, Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning, vid Stockholms Universitet. Han har tidigare utvärderat antidrogkampanjen Sweden United, som syftade till att minska drogbruket på svenska klubbar och som stöddes av Mobilisering mot narkotika.